NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2026-8]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

10.00.00-FILOLOGIYA
journal.namdu.uz
PHILOLOGICAL

LINGVISTIK VA MADANIY ADEKVATLIKNING BADIIY TARJIMADAGI NAZARIY YONDASHUVLARI

Mamasodiqova Maxzuna Jalol qizi
Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada lingvistik va madaniy adekvatlik tushunchalarining zamonaviy tilshunoslik, tarjimashunoslik va lingvokulturologiya doirasidagi nazariy-metodologik asoslari yoritiladi. Tadqiqotda lingvistik adekvatlik til birliklarining semantik, grammatik, uslubiy va pragmatik xususiyatlarini asl matn mazmuniga muvofiq tarzda qayta yaratish nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Shu bilan birga, madaniy adekvatlik tarjima jarayonida milliy-madaniy xususiyatlar, realiyalar, frazeologik birliklar, milliy konseptlar, urf-odatlar, an'analar hamda muayyan xalqning tarixiy va ijtimoiy tajribasini to'g'ri aks ettirishni nazarda tutishi asoslanadi. Maqolada lingvistik va madaniy adekvatlikni ta'minlashning semantik, funksional-pragmatik, kommunikativ va lingvomadaniy yondashuvlari umumlashtiriladi hamda ushbu nazariy qoidalar "O'tkan kunlar" romanining rus tiliga tarjimalari misolida amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari tarjima jarayonida til va madaniyatning o'zaro munosabatini kompleks o'rganish, milliy-madaniy mazmunni saqlab qolish hamda tarjima matnining o'quvchi uchun tabiiy va tushunarli bo'lishini ta'minlash muhimligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *adekvatlik tushunchasi, lingvistik adekvatlik, madaniy adekvatlik, ekvivalentlik, milliy kolorit, lingvistik xususiyatlar, realiya.*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ И КУЛЬТУРНОЙ АДЕКВАТНОСТИ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПЕРЕВОДЕ

Аннотация: *В данной статье раскрываются теоретико-методологические основы понятий лингвистической и культурной адекватности в рамках современной лингвистики, переводоведения и лингвокультурологии. Лингвистическая адекватность анализируется с точки зрения воссоздания семантических, грамматических, стилистических и прагматических свойств языковых единиц в соответствии с содержанием исходного текста. Вместе с тем обосновывается, что культурная адекватность предполагает точную передачу в процессе перевода национально-культурных особенностей, реалий, фразеологических единиц, национальных концептов, обычаев, традиций, а также исторического и социального опыта конкретного народа. В статье обобщаются семантический, функционально-прагматический, коммуникативный и лингвокультурный подходы к обеспечению лингвистической и культурной адекватности, и эти теоретические положения анализируются практически на примере русских переводов романа «Минувшие дни». Результаты исследования показывают важность комплексного изучения взаимодействия языка и культуры в процессе перевода, сохранения национально-культурного содержания и обеспечения естественности и понятности переводного текста для читателя.*

Ключевые слова: *понятие адекватности, лингвистическая адекватность, культурная адекватность, эквивалентность, национальный колорит, лингвистические особенности, реалия.*

THEORETICAL APPROACHES TO LINGUISTIC AND CULTURAL ADEQUACY IN LITERARY TRANSLATION

Abstract: *This article examines the theoretical and methodological foundations of the concepts of linguistic and cultural adequacy within the framework of modern linguistics, translation studies, and linguoculturology. The study analyzes linguistic adequacy from the standpoint of recreating the semantic, grammatical, stylistic, and pragmatic features of linguistic units in accordance with the content of the source text. At the same time, cultural adequacy is substantiated as the accurate representation of national and cultural characteristics, realia, phraseological units, national concepts, customs, traditions, and the historical and social experience of a particular people in the translation process. The article summarizes semantic, functional-pragmatic, communicative, and linguocultural approaches to ensuring linguistic and cultural adequacy, and applies these theoretical principles to a practical analysis of the Russian translations of the novel "O'tkan kunlar" The findings demonstrate the importance of a comprehensive study of the interaction between language and culture in the translation process, the preservation of national and cultural content, and ensuring that the translated text is natural, comprehensible, and accessible to the target reader.*

Keywords: *concept of adequacy, linguistic adequacy, cultural adequacy, equivalence, national coloring, linguistic features, realia.*

Tarjimashunoslikda “adekvatlik” tushunchasi XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab ilmiy tadqiqotlarning asosiy masalalaridan biri sifatida shakllandi. Adekvat tarjima deganda manba matnining mazmuni, vazifasi, uslubi va pragmatik ta’sirining qabul qiluvchi til va madaniyat sharoitida mumkin qadar to‘liq qayta yaratilishi tushuniladi. Bu masala ayniqsa badiiy matn tarjimasida dolzarblik kasb etadi, chunki badiiy asar tilning faqat axboriy emas, balki estetik va madaniy salohiyatini ham namoyon qiladi. Shuningdek, adekvatlik muammosi tillararo ekvivalentlik masalasidan ancha keng tushunchadir, u tarjimaning mazmun, shakl, vazifa va pragmatik ta’sir jihatlarini qamrab oladi. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda adekvat tarjima manba matnning semantik-stilistik xususiyatlarini saqlagan holda, qabul qiluvchi madaniyatda funksional jihatdan to‘liq ishlay oladigan matn sifatida talqin qilinadi.

Lingvistik adekvatlik, an’anaviy ravishda, til tizimlari o‘rtasidagi moslik bilan bog‘liq bo‘lib, leksik, morfologik va sintaktik birliklarning ma’no jihatdan muvofiq kelishiga asoslanadi. Biroq badiiy matnda til birliklari ko‘pincha qo‘shimcha semantik va ekspressiv yuklamalarga ega bo‘lgani uchun, lingvistik adekvatlikni formal moslik bilan cheklash mumkin emas.

Madaniy adekvatlik esa tarjimaning madaniyatlararo tabiatini aks ettirib, manba matnda ifodalangan milliy-madaniy axborotning qabul qiluvchi til jamoasi tomonidan to‘g‘ri anglanishini ta’minlashni nazarda tutadi. Bu tushuncha realiyalar, milliy urf-odatlar, diniy qarashlar, ijtimoiy munosabatlar va qadriyatlar bilan bevosita bog‘liq.

Yevropa tarjimashunosligida bu masala funksional va kommunikativ yondashuvlar asosida izohlanadi. Masalan, E. Nida tarjimada formal va dinamik ekvivalentlikni farqlab, badiiy asarlarda dinamik ekvivalentlik, ya’ni o‘quvchida asl matndagiga yaqin estetik va emotsional ta’sir uyg‘otishni ustuvor deb hisoblaydi23.

Rus tarjimashunosligida V.N. Komissarov adekvatlikni ekvivalentlikning amaliy ifodasi sifatida talqin qilib, uning bir necha darajalarini ajratadi: semantik, pragmatik va stilistik darajalar24. Uning ta’kidlashicha, badiiy tarjimada to‘liq formal moslik emas, balki mazmun, uslub va funksiyaning uyg‘unligi muhim hisoblanadi.

O‘zbek tarjimashunos olimlarining ishlarida ham adekvatlik muammosi markaziy o‘rinni egallaydi. Jumladan, G’. Salomov tarjimani “milliy tafakkurni boshqa tilda qayta yaratish jarayoni” sifatida talqin qiladi va tarjimada mazmun bilan bir qatorda milliy ruhni saqlash zarurligini ta’kidlaydi. G’. Salomov tarjimani «ikki til va ikki madaniyat o‘rtasidagi badiiy-ma’naviy ko‘prik» sifatida ta’riflab, adekvatlikni faqat til vositalari darajasida emas, balki milliy-madaniy realiyalar darajasida ham ta’minlash zarurligini uqtiradi25.

N. Komilov o‘z tadqiqotlarida tarjimada milliy kolorit muammosiga alohida e’tibor qaratib, milliy realiyalarning neytrallashuvi asarning madaniy qiymatini kamaytiradi, deb hisoblaydi. U badiiy tarjimada milliy ruhni saqlashni tarjimonning asosiy vazifasi sifatida belgilab, madaniy adekvatlikka erishish uchun tarixiy va etnografik bilimlar muhimligini uqtiradi. Uning ta’kidlashicha, tarjimada mazmun saqlanib qolgan taqdirda ham, agar shakl orqali berilgan milliy-estetik axborot yo‘qolsa, tarjima adekvat hisoblanmaydi26.

Tarjima jarayonida “adekvatlik” ko‘pincha “ekvivalentlik” atamasi bilan yonma-yon qo‘llanadi, ammo u faqat semantik moslik emas, balki funksional-kommunikativ qiymatning imkon qadar to‘liq qayta qurilishini ham anglatadi . Nida dinamik ekvivalentlikni “retseptor reaksiyasi”ga bog‘lar ekan, asliyatning o‘quvchi ongidagi ta’sirini tarjima o‘quvchisida ham uyg‘otishni mezon sifatida ko‘rsatadi27. Demak, adekvat tarjima - bu nafaqat nima deyilgani, balki qanday va nega aynan shunday deyilgani masalalarining uzviy yechimidir. Shuning uchun ham mazmun va shakl uyg‘unligi lingvistik qatlam (leksika, grammatika, sintaksis, uslub) bilan madaniy qatlam (realiyalar, udum, ijtimoiy norma, ma’naviy-axloqiy kod) o‘rtasidagi muvozanatdir.

Badiiy tarjima nazariyasida *lingvistik adekvatlik* markaziy kategoriyalardan biri hisoblanadi. U asl matndagi leksik, grammatik va stilistik birliklarning tarjima tilida funksional, semantik va uslubiy jihatdan maqsadga muvofiq qayta yaratilishini anglatadi. Lingvistik adekvatlik tarjimaning formal mosligidan ko‘ra kengroq tushuncha bo‘lib, u matnning umumiy estetik ta’siri, milliy-madaniy xususiyatlari va muallif uslubini saqlab qolishga qaratilgan.

Tarjimashunoslikda lingvistik adekvatlik asliy matnning semantik, sintaktik va uslubiy parametrlarini tarjima tilida funksional va kommunikativ jihatdan mos darajada qayta tiklashni nazarda tutadi. Ushbu tushuncha tarjimada faqat ma’noni uzatish bilan cheklanmasdan, asl matndagi til qurilishi, grammatik munosabatlar hamda uslubiy belgilarning saqlanishini ham qamrab oladi.

23 Nida E. A. Toward a Science of Translating; Language, Culture and Translating. Brill. 2000, - p. 97.

24 Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). - М.: Высшая школа, 1990, - с. 106

25 Саломов Ғ. Таржима назарияси асослари. Тошкент, “Ўқитувчи” нашриёти 1983 й. - б. 78.

26 Komilov N. Badiiy tarjima va milliy uslub. - Toshkent: Fan, 1998, - б. 42.

27 Nida E. A. Toward a Science of Translating; Language, Culture and Translating. Brill. 2000, - p. 172.

Bu masalaga ilmiy asos solgan tadqiqotchilardan biri - J. C. Catford boʻlib, u tarjimani til tizimlari oʻrtasidagi munosabat sifatida talqin qiladi. Catford tarjimada adekvatlikni til sathlari - fonologik, leksik va ayniqsa grammatik-sintaktik strukturalar oʻrtasidagi moslik bilan bogʻlaydi. Uning fikricha, adekvat tarjima asl matn maʼnosini saqlagan holda, tarjima tili imkoniyatlari doirasida unga funksional jihatdan teng boʻlgan til birliklarini tanlash orqali amalga oshiriladi28. Shu maʼnoda, lingvistik adekvatlik asl matndagi semantik munosabatlarning sintaktik shakllar orqali qanday ifodalanganini hisobga olishni taqozo etadi.

Zamonaviy tarjimashunoslikda mazkur masala yanada kengroq talqin etiladi. Xususan, Mona Baker lingvistik adekvatlikni tarjimada koʻp darajali moslik sifatida koʻradi. Uning taʼlimotiga koʻra, tarjimon asl matn va tarjima matni oʻrtasida quyidagi sathlarda muvozanatni saqlashi lozim:

- leksik-semantik moslik,
- grammatik va sintaktik munosabatlar,
- matn ichidagi koxeziya va koxerentlik,
- uslubiy va pragmatik taʼsir29.

Baker taʼkidlashicha, lingvistik adekvatlik mutlaq shakliy moslikni emas, balki funksional ekvivalentlikni nazarda tutadi. Yaʼni asl matnda muayyan sintaktik yoki uslubiy vosita qanday vazifa bajargan boʻlsa, tarjima matnida ham shu vazifani bajara oladigan vosita tanlanishi lozim. Bu esa tarjimondan chuqur lingvistik tahlil va ongli tanlovni talab qiladi. Shu tariqa, Catford va Baker nazariyalarini umumlashtirgan holda aytish mumkinki, lingvistik adekvatlik - bu asliy matnning semantik mazmunini saqlash bilan birga, uning sintaktik tuzilishi va uslubiy xususiyatlarini nishon tilida funksional jihatdan qayta yaratish jarayonidir. Ushbu adekvatlik turi badiiy tarjimada ayniqsa muhim boʻlib, u tarjimaning tabiiyligi, taʼsirchanligi va estetik qiymatini belgilab beradi.

Bizga maʼlumki, badiiy tarjimada lingvistik adekvatlik tarjimondan nafaqat til bilimlarini, balki chuqur madaniy, tarixiy va uslubiy tafakkurni ham talab qiladi.

Rus tarjimashunosligida ushbu masalaga alohida eʼtibor qaratgan olimalardan biri - I. S. Alekseyeva boʻlib, u badiiy tarjimada adekvatlikni taʼminlashning asosiy sharti sifatida matnning *uslubiy moslikni* aniqlash zarurligini taʼkidlaydi. Olimaning fikricha, aynan uslubiy moslik - muallif nutqining yetakchi xususiyati - tarjimon qarorlarini belgilab beradi va tarjimada barqaror estetik taʼsirni taʼminlaydi30.

Misol tariqasida olganimizda oʻzbek mumtoz nasrining yuksak namunalaridan biri hisoblangan “Oʻtkan kunlar” romani XIX asr oxiri - XX asr boshlaridagi oʻzbek jamiyatining ijtimoiy, madaniy va maʼnaviy manzarasini realistik ruhda aks ettiradi. Asar tili oʻta murakkab va koʻp qatlamli boʻlib, unda quyidagi lingvistik xususiyatlar ustuvor oʻrin tutadi:

- tarixiy va maishiy arxaizmlar;
- islomiy-diniy atamalar;
- forscha va arabcha leksik qatlam;
- xalq ogʻzaki nutqiga xos frazeologizmlar va maqollar;
- muallif nutqi bilan qahramonlar nutqi oʻrtasidagi uslubiy tafovut.

Aynan shu xususiyatlar romanni rus tiliga tarjima qilish jarayonida lingvistik adekvatlik masalasini dolzarbligini oshiradi. Chunki rus tilida XIX asr oxiridagi oʻzbek jamiyatiga xos realiyalar, ijtimoiy munosabatlar va diniy-maʼnaviy tushunchalarni toʻliq ifodalay oladigan tayyor leksik ekvivalentlar mavjud emas.

«Oʻtkan kunlar» romanining rus tiliga qilingan tarjimalarida tarjimonlar lingvistik adekvatlikni taʼminlash uchun turli strategiya va usullarga murojaat qilganlar. Ularni shartli ravishda quyidagi guruhlarga ajratish mumkin:

1. Transliteratsiya va izohlash. Islomiy atamalar va milliy realiyalar (masalan, diniy lavozimlar, maishiy buyumlar) koʻpincha asl shaklda qoldirilib, izohlar orqali tushuntirilgan. Bu usul milliy koloritni saqlashga xizmat qiladi, biroq matnning badiiy yaxlitligiga maʼlum darajada taʼsir koʻrsatishi mumkin.

2. Funksional ekvivalent qidirish. Xalqona iboralar va maqollarni tarjima qilishda rus tilida maʼno va funksiya jihatdan yaqin boʻlgan frazeologizmlar tanlangan. Bu holatda semantik toʻliqlik emas, balki taʼsirchanlik ustuvor ahamiyat kasb etadi.

3. Stilistik neytrallashtirish. Ayrim arxaik yoki juda milliy xarakterga ega birliklar zamonaviy, neytral rus tili vositalari bilan almashtirilgan. Bu yechim oʻquvchi uchun matnni tushunarli qiladi, ammo muayyan darajada milliy-tarixiy koloritning yoʻqolishiga olib keladi.

I. S. Alekseyeva taʼkidlaganidek, badiiy asar tarjimasida eng muhim vazifalardan biri - uslubiy ustunlikni aniqlashdir. «Oʻtkan kunlar» romanida bunday uslubiy oʻziga xosliklar sifatida tarixiy realizm, milliy kolorit va muallifning publitsistik-tanqidiy ruhini koʻrsatish mumkin.

28 Catford J. C. *A* Linguistic Theory of Translation. - Oxford: Oxford University Press, 1965, - p. 114.

29 Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Second ed. London: Routledge, 2011.

30 Алексеева И.С. Введение в переводоведение. - СПБ.: Филологический факулτет СПБГУ, 2004, - с. 114.

Rus tiliga qilingan tarjimalarda ushbu moslikni saqlab qolish darajasi turlicha. Ayrim hollarda leksik aniqlik hisobiga uslubiy ta'sir susaygan bo'lsa, boshqa hollarda, aksincha, badiiy ta'sirni kuchaytirish maqsadida asl matndan ma'lum chekinishlarga yo'l qo'yilgan. Bu esa lingvistik adekvatlikni dinamik, ya'ni har doim mutlaq emas, balki maqsadga yo'naltirilgan kategoriya sifatida qarash zarurligini ko'rsatadi.

Bizningcha, o'zbek asarlarining rus tiliga tarjimalarida lingvistik adekvatlik masalasi ko'p qirrali va murakkab muammo sifatida namoyon bo'ladi. Asarning tarixiy, milliy va uslubiy xususiyatlari tarjimondan chuqur tahlil, ongli tanlov va ijodiy yondashuvni talab qiladi. Lingvistik adekvatlik bu yerda til birliklarining mexanik mosligi emas, balki matnning umumiy estetik va ma'naviy ta'sirini saqlab qolish orqali namoyon bo'ladi. Shu jihatdan, ushbu roman tarjimalari badiiy tarjima nazariyasi uchun muhim ilmiy material vazifasini o'taydi. Asar - o'zbek romanchiligi klassikasi - milliy qadriyatlar, ijtimoiy munosabatlar, sheva va arxaizm qatlamlari, sharqona nutq odobi, to'y-marosimlar, savdo hayoti tasvirlari bilan boy. Shu bois u madaniy adekvatlik masalalarini tadqiqi etish uchun qulay manbaa bo'lib xizmat qiladi.

Badiiy tarjima jarayonida *madaniy adekvatlik* masalasi lingvistik adekvatlik bilan uzviy bog'liq bo'lib, u asl matnda aks etgan milliy qadriyatlar, urf-odatlar, ijtimoiy munosabatlar, tarixiy realiyalar va madaniy konnotatsiyalarni tarjima matnida saqlab qolishni nazarda tutadi. Madaniy adekvatlikka erishish tarjimondan nafaqat ikki tilni, balki ikki madaniy tizimni chuqur anglashni ham talab qiladi.

Tarjimashunoslikda madaniy adekvatlik, avvalo, milliy kolorit tushunchasi bilan bog'lanadi. Milliy kolorit - bu asarda muayyan xalqqa xos hayot tarzi, tafakkur, dunyoqarash va madaniy tajribani ifodalovchi belgilar majmuidir. U, odatda, realiyalar, milliy atamalar, marosimlar, diniy tushunchalar, xalqona iboralar orqali namoyon bo'ladi. Shu bois badiiy tarjimada milliy koloritni saqlash masalasi eng murakkab va bahsli muammolardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy tarjimashunoslikda madaniy adekvatlikka turli nazariy yondashuvlar mavjud. Ayrim olimlar uni asl matn madaniy kodlarining maksimal darajada saqlanishi sifatida talqin qilsa, boshqalar tarjima qabul qiluvchi madaniyatda matnning anglanish darajasini ustuvor deb hisoblaydilar. Shu nuqtayi nazardan, madaniy adekvatlik mutlaq kategoriya emas, balki tarjimonning strategiyasi va maqsadiga bog'liq bo'lgan nisbiy tushunchadir.

Yevropa tarjimashunosligida ushbu muammoni tizimli ravishda tahlil qilgan olimlardan biri - Lawrence Venuti bo'lib, u tarjimada madaniy adekvatlikni ta'minlashga qaratilgan ikki asosiy strategiyani ilgari suradi: begonalashtirish (foreignization) va o'zlashtirish (domestication).31

L. Venuti ta'limotiga ko'ra, o'zlashtirish strategiyasi tarjima matnini qabul qiluvchi madaniyat me'yorlariga moslashtirishni nazarda tutadi. Bunda milliy realiyalar, madaniy xususiyatlar ko'pincha neytral yoki umumiy tushunchalar bilan almashtiriladi. Natijada matn o'quvchi uchun oson qabul qilinadi, biroq asl asarga xos milliy kolorit ma'lum darajada yo'qoladi.

Aksincha, begonalashtirish strategiyasi asl matnning madaniy o'ziga xosligini saqlab qolishga qaratilgan bo'lib, tarjima matnida begona madaniy elementlarni ongli ravishda qoldirishni ko'zda tutadi. Venutining ta'kidlashicha, badiiy asar tarjimasida aynan begonalashtirish usuli milliy koloritni saqlashga xizmat qiladi, chunki u o'quvchini "begona madaniyat" bilan yuzma-yuz qiladi va asl matnning madaniy muhitini his qilish imkonini beradi32. Shu bilan birga, Venuti begonalashtirishni mutlaq yechim sifatida emas, balki tarjimonning ongli estetik va madaniy tanlovi sifatida baholaydi. Uning fikricha, har bir badiiy asarda qaysi strategiya ustuvor bo'lishi matnning janri, uslubiy dominantasi va madaniy yuklamasiga bog'liq.

Madaniy adekvatlikni ta'minlashda realiyalar alohida ahamiyatga ega. Realiyalar muayyan xalq yoki madaniyatga xos bo'lgan, boshqa tillarda to'g'ridan-to'g'ri ekvivalenti mavjud bo'lmagan tushunchalarni ifodalaydi. Ular tarjimada quyidagi usullar orqali berilshi mumkin:

- transliteratsiya va qisqacha izoh berish;
- kalkalash;
- funksional yoki tavsifiy ekvivalent qo'llash;
- kam hollarda - madaniy almashtirish.

Begonalashtirish strategiyasi qo'llanilganda, realiyalar, odatda, asl shaklda saqlanadi yoki minimal izoh bilan beriladi. Bu usul matnning milliy ruhini saqlashga xizmat qiladi, ammo tarjimani qabul qilish jarayonini murakkablashtirishi mumkin. Shu bois tarjimon har bir holatda madaniy adekvatlik va kommunikativ tushunarlilik o'rtasida muvozanatni topishi lozim.

Madaniy adekvatlik asliy matnda ifodalangan milliy-madaniy mazmunni - realiyalar, nutq etiketi, tarixiy-madaniy kontekst hamda intertekstual ishoralarni nishon (tarjima) tilida ma'noli va funksional jihatdan qayta qurish jarayoni sifatida talqin etiladi. Madaniy adekvatlik tarjimada faqat leksik yoki grammatik moslik bilan cheklanib qolmay, balki matn

31 Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. - London: Routledge, 1995, - p. 78.

32 Venuti L. Strategies of Translation. *In:* Routledge Encyclopedia of Translation Studies. - London: Routledge, 2001, - p. 128.

orqali uzatilayotgan madaniy axborotning saqlanishi va qabul qiluvchi oʻquvchi tomonidan toʻgʻri anglanishini ham nazarda tutadi.

Ushbu masalaga ilmiy yondashuvni shakllantirgan olimlardan biri - L. K. Latishev hisoblanadi. U tarjimada madaniy adekvatlikni tarixiy va milliy realiyalarning ma'noli qayta ifodalanishi bilan bogʻlaydi. Latishevga koʻra, asliy matnda muayyan madaniy muhitga xos boʻlgan realiyalar tarjima jarayonida yo yoʻqolib ketmasligi, yoki mazmunan buzilmasligi lozim, aks holda tarjima matnining kommunikativ qiymati pasayadi33. Olim ayniqsa nutq etiketini - murojaat shakllari, ijtimoiy maqomni ifodalovchi birliklar, odob-axloqqa doir formulalarni madaniy adekvatlikning muhim komponenti sifatida koʻrsatadi.

Tarjimashunos olimlar Latishev va Venuti nazariyalarini umumlashtirgan holda aytish mumkinki, madaniy adekvatlik - bu asliy matndagi madaniy axborotni mexanik tarzda koʻchirish emas, balki uni tarjima tili va madaniyati imkoniyatlari doirasida ma'noli, funksional va pragmatik jihatdan qayta qurishdir. Bunda tarjimon nafaqat tillararo, balki madaniyatlararo vositachi sifatida faoliyat yuritadi.

Yuqoridagilardan tashqari, madaniy adekvatlik tarjimondan faqat texnik bilim emas, balki ijodiy mas'uliyat ham talab qiladi. Chunki milliy koloritni saqlash yoki yumshatish masalasi koʻpincha tarjimonning shaxsiy dunyoqarashi, estetik pozitsiyasi va ilmiy tayyorgarligi bilan bogʻliq boʻladi. Shu ma'noda, tarjimon badiiy matnni nafaqat tillararo, balki madaniyatlararo muloqot vositasi sifatida qabul qilishi zarur.

Bizning fikrimizga koʻra, madaniy adekvatlik badiiy tarjimaning eng muhim mezonlaridan biri boʻlib, u milliy koloritni saqlash masalasi bilan bevosita bogʻliq. L. Venuti taklif etgan begonalashtirish va oʻzlashtirish strategiyalari ushbu muammoni nazariy jihatdan anglashda muhim metodologik asos boʻlib xizmat qiladi. Ayniqsa, milliy-ma'naviy yuklamasi kuchli boʻlgan badiiy asarlar tarjimasida begonalashtirish strategiyasi madaniy adekvatlikni ta'minlashning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Biroq har qanday holatda ham tarjimon madaniy oʻziga xoslik va oʻquvchi uchun tushunarlilik oʻrtasida ongli va ilmiy asoslangan muvozanatni saqlashi lozim.

Foydalangan adabiyotlar

1. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). - М.: Высшая школа, 1990, - с. 106
1. Саломов Ғ. Таржима назарияси асослари. Тошкент, "Ўқитувчи" нашриёти 1983 й. - б. 78.
2. Komilov N. Badiiy tarjima va milliy uslub. - Toshkent: Fan, 1998, - б. 42.
3. Nida E. A. Toward a Science of Translating; Language, Culture and Translating. Brill. 2000, - p. 172.
4. Catford J. C. *A* Linguistic Theory of Translation. - Oxford: Oxford University Press, 1965, - p. 114.
5. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Second ed. London: Routledge, 2011.
6. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. - СПБ.: Филологический факультет СПБГУ, 2004, - с. 114.
7. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. - London: Routledge, 1995, - p. 78.
8. Venuti L. *Strategies of Translation. In: Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. - London: Routledge, 2001, - p. 128.
9. Латышев Л.К. Курс перевода (еквивалентност перевода и способы её достижения). - М.: Международные отношения, 1981, - с. 94.

33 Латышев Л.К. Курс перевода (еквивалентност перевода и способы её достижения). - М.: Международные отношения, 1981, - с. 94.